

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2025, 9(2): 183-203.

DOI: [10.26677/TR1010.2025.1553](https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1553)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Turist Rehberi Adaylarının Krizlere Yönelik Tutumlarının Kariyer Streslerine Etkisine Yönelik Bir Araştırma

Dr. Osman PELİT, Bağımsız Araştırmacı, e-posta: pelitosman7@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6856-7463>

Sude SARAÇ, Yüksek Lisans Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, e-posta: sudesarac26@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9890-4296>

Prof. Dr. Elbeyi PELİT, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Afyonkarahisar, e-posta: elbeyipelit@aku.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6418-801X>

Öz

Bu araştırmanın amacı, turist rehberi adaylarının krizlere ilişkin tutumlarının kariyer stresleri üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemi oluşturan Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören 240 turizm rehberi öğrencisine anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde, frekans ve yüzde dağılımı, aritmetik ortalama, standart sapma, korelasyon ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin krizlere ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde gerçekleştiği tespit edilirken, kariyer streslerinin orta düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte krizlere ilişkin tutum ile kariyer stresi ve kariyer stresi boyutlarından olan kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Ayrıca krizlere ilişkin tutumun kariyer stresi ve kariyer stresi boyutlarından olan kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı üzerinde anlamlı etkileri olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda araştırma, turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresi üzerindeki etkilerine dair literatüre katkı sağlarken, turist rehberliği mesleğinde kriz yönetimi süreçlerinin geliştirilmesi ve rehberlerin mesleki dayanıklılığının artırılması noktasında yol gösterici olabilir.

Anahtar Kelimeler: Krizlere Yönelik Tutum, Kariyer Stresi, Turist Rehberliği Öğrencileri.

Makale Gönderme Tarihi: 13.04.2025

Makale Kabul Tarihi: 04.06.2025

Önerilen Atıf:

Pelit, O., Saraç, S. ve Pelit, E. (2025). Turist Rehberi Adaylarının Krizlere Yönelik Tutumlarının Kariyer Streslerine Etkisine Yönelik Bir Araştırma, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(2): 183-203.

Journal of Turkish Tourism Research

2025, 9(2): 183-203.

DOI: [10.26677/TR1010.2025.1553](https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1553)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

A Study on The Effect of Tourist Guide Candidates Attitudes Towards Crises on Career Stresses

Dr. Osman PELİT, Independent Researcher, e-mail: pelitosman7@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6856-7463>

Sude SARAÇ, MSc. Student, Afyon Kocatepe University, Institute of Social Sciences, Afyonkarahisar, e-mail: sudesarac26@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9890-4296>

Prof. Dr. Elbeyi PELİT, Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, Afyonkarahisar, e-mail: elbeyipelit@aku.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6418-801X>

Abstract

The aim of this study is to determine the effect of tourist guide candidates' attitudes towards crises on their career stress. A questionnaire was administered to 240 tourism guide students studying at Afyon Kocatepe University, Faculty of Tourism, which constitutes the sample of the study. Frequency and percentage distribution, arithmetic mean, standard deviation, correlation and regression analyses were used to analyze the data obtained in the study. As a result of the research, it was determined that the attitudes of undergraduate tourist guide students towards crises were at a high level, while career stress was at a medium level. In addition, weak positive significant relationships were found between attitude towards crises and career stress and career stress dimensions of career uncertainty and lack of information, external conflict and pressure to find a job. Moreover, it was determined that attitude towards crises has significant effects on career stress and career stress dimensions of career uncertainty and lack of information, external conflict and pressure to find a job. In this direction, this study contributes to the literature on the effects of tourist guide candidates' attitudes towards crises on career stress, and can be a guide in developing crisis management processes in the tourist guiding profession and increasing the professional resilience of guides.

Keywords: Attitude towards Crises, Career Stress, Tourist Guidance Students.

Received: 13.04.2025

Accepted: 04.06.2025

Suggested Citation:

Pelit, O., Saraç, S. and Pelit, E. (2025). A Study on The Effect of Tourist Guide Candidates Attitudes Towards Crises on Career Stresses, *Journal of Turkish Tourism Research*, 9(2): 183-203.

GİRİŞ

Turizm sektörü, ülkelerin ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlayarak istihdam yaratmakta ve döviz gelirleri ile ulusal ekonomiyi güçlendirmektedir. Bununla birlikte sürdürülebilir büyümeyi destekleyen bir sektör olarak, sosyal ve kültürel gelişime de olumlu etkiler sunmaktadır. Tüm bu avantajlarına rağmen, turizm sektörü dinamik ve dış etkilere açık yapısıyla küresel ve ulusal düzeyde meydana gelen ekonomik, siyasi ve çevresel krizlerden doğrudan etkilenebilmektedir (Davras ve Aktel, 2018). Turizm sektöründe kriz, sektörün sürdürülebilirliğini tehdit eden ve turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilecek çeşitli insan kaynaklı veya doğal faktörlerden kaynaklanan durumlar olarak tanımlanmaktadır (Henderson, 1999). Turizm faaliyetleri de geniş kitleleri içine alan toplumsal hareketler bütünü olduğundan, ulusal ve küresel ölçekte yaşanan krizlerden etkilenme potansiyeline sahip olmaktadır. (Sarıçay ve Ünal, 2014). Bu bağlamda doğal afetler, salgın hastalıklar, siyasi ve politik gelişmeler, iç çatışmalar ve uluslararası savaşlar gibi krizler, yalnızca ortaya çıktıkları ülke veya bölgelerle sınırlı kalmayıp, küresel ölçekte etkilerini hissettirebilmektedir. Turizm talebi, söz konusu krizlerin türü, etki alanı ve büyüklüğüne bağlı olarak farklı oranlarda değişiklik göstermekle birlikte sektörde dalgalanmalara yol açarak ekonomik kayıpları kaçınılmaz hale getirebilir (Köşker, 2017). Örneğin Türkiye’de 24 Kasım 2015 tarihinde Rusya ile yaşanan politik uçak krizi, 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişimi ve sivil halka yönelik gerçekleştirilen terör olayları, 2020-2021 yıllarında küresel Covid-19 salgını gibi krizlerin turizm talebini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Özellikle Covid-19 salgını ülkeler için bir tehdit unsuru oluşturması sebebiyle turizm destinasyonlarına yönelik imaj ve güvenlik algısında da birtakım değişikliklere yol açmıştır (Kıvılcım, 2020). Covid-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla devletler tarafından uygulanan seyahat kısıtlamaları, salgının tespit edildiği bölgelerde alınan karantina tedbirleri ve iptal edilen sosyal etkinlikler gibi önlemler turizm sektörünü doğrudan etkilemiştir (Acar, 2020). Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda da doğal afetler, ekonomik krizler, salgın hastalıklar, savaşlar ve terör eylemleri gibi krizlerin turizm sektörü üzerinde önemli etkileri olduğu vurgulanan hususlardan olmuştur (Neumayer, 2004; Ritchie, 2004; Cavlek, 2006; Brun vd., 2011; Korstanje ve Clayton, 2012; Faulkner, 2001; Çelik ve Karaçuka, 2017; Çetin ve Yetiş, 2017; Kervankıran ve Bağmancı, 2020; Güdücü, 2023). Öte taraftan söz konusu krizler turizm sektörün temel aktörlerinden biri olan ve turistlere rehberlik hizmeti sunarak onların seyahat deneyimlerini zenginleştirmekle birlikte destinasyonların kültürel ve tarihi mirasını tanıtan turist rehberlerini derinden etkileyerek mesleğin sürdürülebilirliği tehdit etmektedir (Türkoğlu vd., 2025). Bu durum, rehberlik faaliyetlerinin kesintiye uğramasına, turizm sektöründeki hizmet kalitesinin azalmasına ve destinasyonların tanıtım süreçlerinin sekteye uğramasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte bu tür krizler turizm sektörünün önde gelen aktörlerinden olan turist rehberlerinin iş kaybı yaşamalarına sebep olmaktadır (Kaya vd., 2020). Buna bağlı olarak kriz dönemlerinde turist rehberlerinin işsiz kalma kaygısı yaşadıklarına tanık olan turist rehberi adayları/öğrencileri kariyerleri konusunda endişeye kapılabilmektedirler (Yetgin vd., 2018). Dolayısıyla turist rehberliği öğrencilerinin krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresleri üzerindeki etkisinin belirlenmesi hem akademik araştırmalar hem de turizm sektörü açısından sunacağı katkı bakımından oldukça önemlidir. Nitekim bu araştırmada lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin krizlere ilişkin tutumların kariyer streslerine olan etkisi ele alınmıştır.

Kişilerin meslek hayatlarında bazı dönemlerinde ortaya çıkan zorlanılan dönemler olarak ifade edilen kariyer stresi (Güney, 2004), öğrencilerin gelecekteki kariyerleri üzerinde öğrenme yeteneklerini ve bilgi gösterme yeteneklerini azaltarak, işgücü piyasasına girmelerini geciktirerek ve gelecekteki üretkenliklerini de düşürerek bozucu bir etkiye sahip olabilmektedir (Yavuzaslan vd., 2016). Bu bağlamda krizler ve belirsizlikler, üniversite mezunu gençlerin istihdam

beklentilerini olumsuz yönde etkileyerek kariyer planlama süreçlerini belirsizleştirmektedir. Üniversite mezunları krizlerin yol açtığı işsizlik sebebiyle, aldıkları eğitimin gerektirdiği uzmanlık alanlarından bağımsız işlerde çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Bu durum, birçok lisans öğrencisinin mesleki yönelimlerini ve gelecek stratejilerini şekillendirmekte zorlanmasına neden olmaktadır. Özellikle krizlerin turizm sektörü üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, turizm sektörünün önde gelen aktörlerinden biri olan turist rehberleri ve turist rehberi adayları/öğrencileri üzerinde söz konusu etkiler daha belirgin hale gelmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmada turist rehberi adaylarının krizlere ilişkin tutumlarının kariyer stresleri üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Konu ile ilgili literatürde her ne kadar krizlerin turist rehberleri üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalara rastlanılsa da (Huang ve Min 2002; Göçen vd., 2011; Düzgün ve Kurt, 2020; Kaya vd., 2020; Sigala 2020; Türker ve Karaca, 2020; Yetgin Akgün vd., 2022) turist rehberliği öğrencilerinin krizlere ilişkin tutumlarının kariyer stresleri üzerindeki etkisini ele alan çalışmalara ulaşılamamıştır. Dolayısıyla bu araştırma, literatürdeki boşluğu doldurması ve araştırmacıları bu konu üzerinde çalışma yapmaya teşvik etmesi bakımından önemli bir katkı sunmaktadır. Bununla birlikte söz konu araştırma gelecekteki krizlere karşı mesleki dayanıklılığı artırmak, eğitim programlarını kriz yönetimi odaklı olarak şekillendirmek ve sektörde sürdürülebilir insan kaynağı yönetimi stratejileri geliştirmek için yol gösterici olacaktır. Ayrıca, öğrencilerin kriz dönemlerinde karşılaştıkları mesleki belirsizliklerin ve stres faktörlerinin anlaşılması, akademik ve profesyonel destek mekanizmalarının oluşturulmasına katkı sağlayarak sektörde daha bilinçli ve hazırlıklı bir iş gücünün yetişmesine yardımcı olacaktır. Nitekim araştırmamızın literatüre ilgili taraflara (kurum ve bölüm yöneticilerine, sektör profesyonellerine, öğrencilere, işgörenlere, vd.) sunacağı katkı bakımından oldukça önemli olduğu değerlendirilmektedir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Kriz kelimesi etimolojik köken olarak Antik Yunancada karar, ayırım, yargı, karar anı veya kritik durum anlamlarında kullanılan “krisis” ve “krinein” kelimelerinden gelmektedir (Şahin, 2003; Baltaş, 2004). Bu kelimenin orijinal anlamı tıbbi bir bağlamda kullanılmış olup, hastalığın kritik aşamasını veya hastanın durumunun belirleyici noktasını belirtmekteydi (Koselleck ve Richter, 2006; Çınarlı, 2016). Zamanla bu kelimenin anlamı, sosyal, ekonomik ve politik bağlamlarda da kullanılmaya başlanmıştır (Sütütemiz vd., 2009). Bu doğrultuda kriz terimi, genel olarak beklenmedik, ani ve çoğunlukla olumsuz etkileri olan durumları tanımlamak için kullanılmaktadır (Çiftçi vd., 2017: 3). Bir olayın kriz olarak adlandırılabilmesi için istenmeyen ve beklenmeyen bir olay olması, tahmin edilemez bir şekilde aniden gerçekleşmesi, genellikle yönetilememesi ve geniş ölçüde belirsizliğe yol açması gerekmektedir (Genç, 2009). Düzensizlik içeren, reformun gerekli olduğu bir istikrarsızlık durumu olan kriz (Organ ve Hamner, 1982) temel yapı ve değerlere, sosyal normlara yönelik ciddi bir tehdit oluşturmakla birlikte yoğun zaman baskısı ve belirsizlikler altında kritik kararlar almayı zorunlu kılan bir süreçtir (Rosenthal vd., 1989). Kriz, hiç beklenmeyen bir anda ortaya çıkan ve kontrol dışı gelişen, içinde bulunulan durumu etkileyen ve hızlı cevap verilmesi ve çözüm üretilmesi gereken, genelde önlem alınmakta geç kalınan olumsuz bir durumdur. Küreselleşmenin getirdiği rekabet ortamı, doğal afetler, savaşlar ve ekonomik problemler krizlere neden olabilmektedir (Balaban, 2018). İnsan ve toplum yaşamında görülen sosyal, psikolojik, ekonomik, mali, siyasi, tıbbi ve doğal krizlerin yanı sıra, çalışma ve yönetim yaşamında da örgütsel krizler görülebilmektedir. Örgütsel kriz, yüksek öncelikli örgütsel hedefleri ve paydaşların beklentilerini tehdit eden, ortaya çıkardığı negatif sonuçlar ve suçlamalar ile rutin dışı talepleri beraberinde getiren beklenmedik ve öngörülemeyen bir olaydır (Adkins, 2010). Kriz dönemleri, çalışanlar üzerinde korku, güvensizlik, bitkinlik, endişe, gerilim, yalnızlık duygusu ve aşırı tepki oluşturabilmekte ve sürecin devamında örgütte

kalıcı hasarlara sebep olabilmektedir (Tutar, 2007). Öte taraftan krizin bir kurum için her zaman kötü ya da olumsuz bir durum olmadığını kabul etmek gerekmektedir. Çince tehlike ve fırsat anlamlarında kullanılan wei-ji sembolü, bu durumu mükemmel bir şekilde göstermektedir. Bu kullanım krizi hem risk hem de fırsat olarak değerlendirmenin önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle krizler bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir (Keown-McMullan, 1997; Pira ve Sohodol, 2012). Dolayısıyla dünya üzerinde meydana gelen veya gelmiş olan tüm krizler, iyi yönetildiği takdirde iyi fırsatlar elde edilebiliyorken kötü yönetilen krizler çok büyük zararlara neden olmuştur (Göçen vd., 2011).

Kriz kavramı, ekonomiden siyasete, sosyolojiden psikolojiye kadar pek çok disiplin tarafından ele alınmış ve farklı açılardan sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar, krizlerin etkilerini ve yönetim stratejilerini belirlemek açısından oldukça önemlidir. Örneğin Gundel (2005) tarafından krizler, öngörülen ve olası etkileri bilindiği geleneksel krizler, oluşum biçimlerin öngörülemediği beklenmedik krizler, yeterince öngörülebilir ancak müdahale neredeyse imkânsız olduğu inatçı krizler (çözülmesi zor) ve öngörülebilirliğin olmadığı nadir görülen en tehlikeli kriz türü olarak adlandırılan temel krizler olmak üzere dörde ayrılmıştır. Mitroff (2004) ise kriz türlerini yedi ayrı kategoride değerlendirmiştir. İlk kriz türü olan ekonomik krizler, işçi grevleri, işgücü sıkıntısı, hisse senedi fiyatında büyük düşüş ve dalgalanmalar, piyasa çöküşü, başlıca kazançlarda düşüş ve düşmanca devralmalar gibi durumları içermektedir. Bilgi krizi, özel ve gizli bilgilerin kaybı, sahte bilgi, bilgisayar kayıtlarında tahrifat ve müşteriler, tedarikçiler gibi önemli bilgisayar bilgilerinin kaybını içeren konuları kapsamaktadır. Üçüncü kriz türü olan fiziksel krizler, önemli ekipman, tesis ve malzeme kaynaklarının kaybı, büyük tesis kesintileri, patlamalar, hatalı veya kötü ürün tasarımı, ürün arızaları ve zayıf kalite kontrolünü içermektedir. Dördüncü kriz türü olan insan kaynakları krizi, kilit yöneticilerin ve personelin kaybı, devamsızlıkta artış, vandalizm ve kazalarda artış, işyerinde şiddet, yedekleme planlarının eksikliği ve yolsuzluk gibi konuları içermektedir. İtibar krizi, iftira, dedikodu, kötü şakalar, sahte söylentiler ve kurumsal itibara zarar gibi konuları kapsamaktadır. Altıncı kriz türü olan psikopatik eylemler, ürün tahrifatı, adam kaçırmaya, rehin alma, terörizm ve işyerinde şiddet konularını kapsamaktadır. Son kriz türü olan doğal afetler ise depremler, yangınlar, seller, tayfunlar, kasırgalar ve heyelanlar gibi olayları kapsamaktadır. Bu kriz türlerinin tüm sektörleri etkileme potansiyeli göz önüne alındığında, işletmelerin ve kurumların bu tür krizlere karşı hazırlıklı olmaları ve etkili planlamalar yapmaları kritik öneme sahiptir.

Birçok ülkenin refah düzeyini hızlı ve aniden düşüren krizler, birçok sektörü etkilediği gibi turizm sektörünü de olumsuz anlamda etkilemektedir (Aydın, 2010). Sektörler arasında krizlere en duyarlı olan sektörlerden biri de turizm sektörüdür. İnsanlar yaşamsal ihtiyaçlarını karşıladıktan ve ekonomik yeterliliğe ulaştıktan sonra, yeterli zaman olduğu takdirde turizm faaliyetleri için zaman ayırabilirler. Bununla birlikte herhangi bir olumsuz gelişme olduğu zaman ise (savaş, salgın hastalık, ekonomik krizler, doğal afetler vb.) turizm talebi öncelikli olarak vazgeçilen talep niteliği taşımaktadır (Akıncı, 2011). Bu doğrultuda turizmde kriz, turizmle ilgili işletmelerin olağan faaliyetlerini tehdit eden, turistik bölgenin güvenli olmadığı izlenimi yaratan, turistleri yönenin turistik çekicilikleri ve rahatlığı konusunda olumsuz etkileyen ve bölgeye yönelik turizm talebinin ve harcamalarının azalması nedeniyle yöresel turizm işletmelerinin faaliyetlerini yerine getiremedikleri ya da varlıklarını devam ettiremedikleri, turizm talebinin ve bölgesel ekonomik canlanmanın azalmasına neden olan olaylardır (Hacıoğlu vd., 2004: 42). Bu bağlamda ulusal ve uluslararası ölçekte yaşanan herhangi bir kriz durumundan (ekonomik, politik, terör eylemleri, salgınlar, doğal afetler vb.) en çok etkilenen sektörlerden biri turizm sektörü olmaktadır (Pizam, 1999; Drakos ve Kutun, 2003; Cavlek, 2006; Öztürk ve Çelik, 2009; Korstanje ve Clayton, 2012; Ritchie ve Campiranon, 2014; Demirci, 2018; Isaac ve Velden, 2018; Durgun, 2021; Çetin ve Göktepe, 2020; Gök, 2023). Bu olaylara örnek olarak Körfez Savaşı (1990),

İkiz Kuleler Saldırısı (2001), Bali bombalı terör saldırıları (2002), Sars salgını (2002), Tsunami faciası (2004), Madrid Tren Garı saldırıları (2004), kuş gribi salgını (2005), Mısır Sharm-el-Sheik'te otele gerçekleştirilen bombalı saldırılar (2005), Katrina kasırgası (2005), Domuz gribi (2006), küresel ekonomik kriz (2008-2009), Arap Baharı (2011), Mers salgını (2012), Ebola salgını (2013), Mısır'da gerçekleşen darbe (2013), Paris terör saldırısı (2015), Brüksel'de bombalı saldırı (2016), Fransa'nın Nice kentinde bombalı araç saldırısı, Suriye olayları ve mülteci krizi (2015-2016-2020), Koronavirüs salgını (2019-2020) gibi olaylar dünya turizm hareketlerinde mevcut dengeleri sarsmıştır (Şahin ve Güzel, 2020). Bunlara ek olarak 2015 yılında Türkiye ile Rusya arasındaki gerginlikten dolayı başlayan, daha sonra Türkiye'nin yaşamış olduğu siyasi, ekonomik, toplumsal çalkantılar ile büyüyerek devam eden olumsuz sürecin en belirgin yansıması turizm sektöründe görülmüştür. Bu dönemde bir önceki yıl 31,5 milyar dolar olan turizm geliri, 2016 yılında büyük bir düşüşle 22 milyar dolara gerilemiştir. Bu bağlamda Türkiye'de turizm pazarının, ülkenin içinde bulunduğu durumdan ve uluslararası ikili ilişkilerde yaşanan gerginlikten ciddi anlamda etkilendiği tespit edilmiştir (Davras ve Aktel, 2018). Özellikle Türkiye gibi turizmden gelirleri ve turist sayısı yüksek olan ülkeler ciddi anlamda niteliksel ve nicelik olarak kayıplar yaşamaktadırlar (Şahin ve Güzel, 2020). Turizm, ülke ekonomisinde katma değer yaratan bir sektör olarak, turizme doğrudan ve dolaylı olarak bağımlı olan tüm sektörleri de etkilemektedir. Dolayısıyla yaşanan/yaşanacak krizlerin turizm sektörünü etkilemesi, ülkelerin mikro ve makro ekonomik dengelerinde olumsuzluklara neden olmaktadır (Göçen vd., 2011). Bu kapsamda krizler ile birlikte turizm sektörünün uygulayacağı etkin bir kriz yönetimi politikasının, krizlerin etkilerini en aza indirilebilmesi açısından oldukça önemli olduğunu ifade etmek mümkündür (Bayrakçı vd., 2021).

Ulusal ve uluslararası boyutlarda yaşanan herhangi bir kriz ortamı (ekonomik, politik, doğal vb.) turizm sektörü içerisinde yer alan turist rehberleri üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin Covid-19 pandemi süreci, turist rehberliği üzerinde ekonomik, psikolojik ve operasyonel düzeyde önemli olumsuz etkilere neden olmuştur. Bu süreçte turist rehberleri, iş kaybı ve mali zorlukların yanı sıra, sürekli sağlık riskine maruz kalmanın getirdiği psikolojik baskı ve stresin etkisiyle (Güdücü, 2023) mesleki yetkinlikleri ve becerilerinde azalmalar yaşamıştır (Coşkun, 2021). Pandemi sürecinde turizm sektöründe yaşanan daralma, turist rehberlerinin işsiz kalmasına veya mesleklerini geçici olarak bırakmalarına neden olmuştur. Bu bağlamda bu süreçte rehberler alternatif gelir kaynakları arayışına girseler de çoğunda başarısız olmuştur (Sigala, 2020). Carvalho (2022) tarafından yapılan çalışmada, pandemi sürecinin turist rehberlerini maddi olarak derinden etkilendiği, birçoğunun iş bulamadığı ve başka işlere (gayrimenkul, çağrı merkezleri veya öğretim gibi) yönelmek zorunda kaldığı vurgulanmıştır. Göçen ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, ekonomik dalgalanmaların turist rehberlerinin iş güvencesini tehdit ettiğini ve sektörde uzun vadeli istihdam olanaklarını sınırladığı ortaya konulmuştur. Öte taraftan eğitim hayatından çalışma hayatına henüz geçmemiş, ya da kendini çalışma hayatında henüz kanıtlayamamış durumda olan gençler krizlerden en çok etkilenen kesimdir (Karamessini vd., 2016). Örneğin pandemi sürecinin getirdiği ve zorunlu kıldığı dönüşümler, yükseköğretim gören ve gelecekte iş gücüne katılacak genç nüfusun kariyer stresi/kaygıları üzerinde belirgin etkiler oluşturmıştır (Ceviz vd., 2020; Mahmud, vd., 2020). Salgının neden olduğu sağlıkla ilgili risklerle birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerinin uzaktan sürdürülmesi, ekonomik sistemin yavaşlaması, işletmelerin kapanması ve işsizlik oranlarının tarihi zirveye ulaşması, gençlerin ruhsal durumları üzerinde olumsuz etkilere sebep olmuştur (Achdut ve Refaeli 2020; Kılınçel vd., 2020). Bu bağlamda, kriz dönemlerinde turist rehberlerinin işsizlik kaygısı yaşadığına tanıklık eden turist rehberliği öğrencilerinin, gelecekteki kariyerleriyle ilgili endişe duymaları doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir (Yetgin vd., 2018).

Kariyer kelimesi köken olarak Latince “yol” veya “büyük yol” anlamına gelen “carraria” kelimesine dayanmaktadır. Orta Çağ’dan itibaren Fransızcaya geçiş yaparak “carrière” şeklini alan bu kelime, zamanla mesleki yaşamın izlediği yolu ifade eden bir anlama evrilmiştir. Bu doğrultuda kariyer, kişinin meslek hayatında ilerlemesi gereken bir yol, seçilen bir yol, mesleki başarı, meslek hayatı gibi anlamlar ifade etmektedir (Bingöl, 2013). Stres ise kişinin çevresinden kaynaklanabilecek olumsuz unsurların kendisinde ortaya çıkardığı fiziki ve psikolojik olarak verilen olumsuz bir durumdan istifa edilme çabasını ifade etmektedir (Cüceloğlu, 2012). Stres insanların hem fiziksel hem de ruhsal sağlığını etkileyen önemli sorundur (Kassymova vd., 2018). Stres, akademik ve iş performansı ile ilgili faaliyetler de dahil olmak üzere bir bireyin yaşam aktivitelerini gerçekleştirme yeteneği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kalıcı stres, 15-24 yaş arasındaki genç nesil arasında giderek artan bir sorun olan depresyona ve diğer sağlık bozukluklarına neden olabilmektedir. Bununla birlikte stres, öğrencilerin gelecekteki kariyerleri üzerinde öğrenme yeteneklerini ve bilgi gösterme yeteneklerini azaltarak, işgücü piyasasına girmelerini geciktirerek ve gelecekteki üretkenliklerini de düşürerek bozucu bir etkiye sahip olabilir (Yavuzaslan, 2016). Bu noktada kariyer stresi, kişilerin meslek hayatlarında bazı dönemlerinde ortaya çıkan zorlanılan dönemler olarak ifade edilebilir (Güney, 2004). Kariyer stresi, kariyer basamağının ilk evresinde olan genç bireyleri olumsuz anlamda etkilemektedir. Daha geniş bir perspektiften bakacak olursak, eğitim hayatının sonuna yaklaşmış ve meslek hayatına yeni başlayan bireylerin, tecrübesizliği nedeniyle üstesinden gelinmesi zor bir sorun haline dönüşmektedir. Bu bağlamda kariyer stresinin, üniversite öğrencilerinin kariyer kararlarını negatif etkilediğini bilinmektedir (Çöp, 2020). Buna bağlı olarak, üniversite öğrencileri arasında depresyon, anksiyete ve stres belirtilerinin yüksek oranda yaygınlaşmasının endişe verici olduğu ifade edilmektedir (Bayram ve Bilgel, 2008).

Kariyer kararlarının genellikle üniversite yıllarında şekillendiği göz önünde bulundurulduğunda, bu süreçte bireylerin kariyerlerine ilişkin çeşitli belirsizlikler, sorunlar ve stres faktörleriyle karşılaştığı ifade edilebilir. Ülkemizde üniversite öğrencilerinin kariyer süreçlerinde yaşadıkları sorunlar ve stres kaynakları arasında; kişisel karar almada kendini yetersiz görme, kendini yeteri kadar tanıyamama ve uygun hedefler belirlemede zorluk yaşama gibi konular gelmektedir (Işık, 2010). Bu sorunların, öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarını etkilediği ve stres düzeylerini arttırdığı söylenebilir (Bozyiğit ve Gökbaraz, 2020). Choi ve arkadaşları (2011) kariyer stresini, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, iş bulma baskısı ve dışsal çatışma olmak üzere üç boyuttan oluştuğunu ortaya koymuşlardır. Kariyer belirsizliği, kişinin kendine güvenememesinden dolayı gelecekte ne yapacağını tam olarak bilemeyişinden kaynaklanan kaygılarla ilgili durumlardır. Bilgi eksikliği ise öğrenciler üzerinde kariyer kararı vermede zorluklara neden olmakla birlikte kariyer süreçleri boyunca belirleyici bir faktör olduğu ve bunun kariyer stresine neden olduğu ortaya çıkmıştır (Lease, 2004). Dışsal çatışma, ebeveyn ve arkadaşlar gibi diğer kişilerle olan çatışmayı ifade etmektedir. İş bulma baskısı ise, bireylerin iş bulması ve iş piyasasına hazırlanmaları ile ilgili endişeleri ve karşılaştıkları baskılardır (Choi vd., 2011). Öğrencilerin endişeleri üniversiteye girmeden çok önce başlamakla birlikte üniversiteye girdiklerinde artmaktadır. Üniversite yıllarında, fakülte ve üniversite ortamından kaynaklanan faktörler de öğrencileri strese sokabilmektedir. Üniversite yıllarındaki en büyük stres kaynaklarından biri, iş bulma ve kariyer seçiminden kaynaklanan baskı ile bağlantılı olabilmektedir. Son yıllarda, bu endişeler profesyoneller arasındaki işsizlik oranının artmasıyla daha da artmıştır (Yavuzaslan vd., 2016). Bunun gibi durumlardan kaynaklanan sebepler öğrencilerin kariyer stres düzeyini arttırmaktadır. Öte taraftan doğal afetler, savaş ve terör olayları, pandemi gibi krizler, kongreler, sanat faaliyetlerinin durdurulması, turistik etkinliklerin iptal edilmesi gibi koruyucu faaliyetler/önlemler nedeniyle turizm talebinin doğrudan düşmesine yol açmıştır. Bu durumlar özellikle turizmin önde gelen aktörlerinden olan turist rehberlerinin iş kaybı yaşamalarına sebep olmuştur (Kaya vd., 2020; Sigala, 2020). Buna bağlı

olarak kriz dönemlerinde turist rehberlerinin işsiz kalma kaygısı yaşadıklarına tanık olan turist rehberi adayları/öğrencileri kariyerleri konusunda endişeye kapılabilmektedir (Yetgin vd., 2018). Örneğin Türkoğlu ve arkadaşları (2025) tarafından yapılan çalışmada, krizlerin (pandemi, doğal afetler, ekonomik kriz ve savaş ve terör) turist rehberlerini etkilediği ortaya konulmuştur. Rahimi ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan araştırmada Covid-19 salgın krizinin öğrenciler üzerinde, ruh hali, düşünce ve zihinsel sağlık bozukluklarına neden olduğu ortaya konulmuştur. Ehtiyar ve Üngören (2008) ise, turizm eğitimi alan öğrencilerin geleceğe dair belirsizliklerinin, kaygı ve umutsuzluk düzeylerini artırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca turizm sektörünün birer temsilcisi durumunda olan turizm eğitimi alan öğrencilerin, turizm eğitimi veren kurumların etkinliği ve kalitesiyle birlikte sosyo-psikolojik durumlarının incelemesinin önemini vurgulamışlardır. Ertuğrul ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan araştırmada, pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin stres algısının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin stres algısı ve iş bulamama düşüncesinin kariyer iyimserliğini azalttığı ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda yaşanan krizler turizm sektöründe birçok tahribata yol açmakla birlikte özellikle turizm sektöründe istihdam edilen bireylerin üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla krizler, üniversite öğrencilerinin turizm sektörüne yönelik tutumlarının olumsuz yönde değişmesine neden olabileceği gibi turist rehberliği öğrencilerinde kariyer stresine de yol açabilir. Konu ile ilgili literatürde krizlerin turizm üzerindeki etkisine yönelik birçok çalışmaya rastlanılmakla birlikte (Drakos ve Kutun, 2003; Cavlek, 2006; Öztürk ve Çelik, 2009; Korstanje ve Clayton, 2012; Demirci, 2018; Isaac ve Velden, 2018; Çetin ve Göktepe, 2020; Durgun, 2021; Gök, 2023) lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin krizlere yönelik tutumunun kariyer stresi üzerinde etkisine yönelik herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresi üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Gerçekleştirilen bu araştırma, eğitim programlarının kriz yönetimi konusunda iyileştirilmesi ve bireylerin krizlere karşı daha hazırlıklı hale getirilmesi açısından da yol gösterici olacaktır. Bununla birlikte bu çalışma, sektörle ilgili politika yapıcılara ve turizm alanında faaliyet gösteren işletmelere kriz dönemlerinde insan kaynağı yönetimi konusunda faydalı bilgiler sunması noktasında oldukça önemlidir. Nitekim turist rehberliği eğitimi alan bireylerin krizlere yönelik tutumlarının incelenmesi, hem bu bireylerin kariyer gelişimine katkı sağlayacak hem de turizm sektörünün krizler karşısındaki direncini artıracak stratejilerin belirlenmesine ışık tutacaktır. Bu nedenle söz konusu araştırma akademik literatüre katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda pratik uygulamalar için yol gösterici bir kaynak işlevi görerek kriz yönetimi ve insan kaynağı stratejileri geliştirilmesine destek olacaktır. Bu doğrultuda araştırmanın konu ve amacına uygun olarak geliştirilen hipotez(ler) aşağıda sunulmuştur.

H₁: Turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stres düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H_{1a}: Turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer belirsizliği ve bilgi eksiklikleri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H_{1b}: Turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının dışsal çatışma düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H_{1c}: Turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının iş bulma baskısı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

YÖNTEM

Turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresleri üzerine olan etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmada öncelikle krizler ve kariyer stresi değişkenleriyle ilgili literatür taraması yapılmış ve elde edilen bilgiler doğrultusunda kuramsal çerçeve

oluşturulmuştur. Araştırmanın evrenini Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi turizm rehberliği bölümünde eğitim almakta olan öğrencilerden oluşmakta olup zaman ve maliyet kısıtlamaları nedeniyle evrenin tamamı yerine örneklem seçimine gidilmiştir. Bu doğrultuda, ilgili fakültenin turizm rehberliği bölümlerindeki her bir sınıf tabaka olarak kabul edilerek, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve her tabakadan belirli sayıda öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan bölümlere ilişkin bilgiler fakülte öğrenci işlerinden alınmıştır. Buna göre araştırmanın yapıldığı dönemde (Ocak-Mart, 2025), Turizm Rehberliği bölümünde toplam 559 öğrenci eğitim görmektedir. Bu kapsamda araştırmacılar tarafından ilgili bölümlerdeki sınıfların öğrenci sayısına göre seçilen toplam 310 öğrenciye anket uygulanmış ve 258 anket geri dönüşü gerçekleşmiştir. Geri dönen anketler içerisinde eksik kodlama vb. nedenlerden dolayı elemeler neticesinde toplamda 240 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerine uygulanan anket üç bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde rehberlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik (cinsiyet, barınma durumu, öğretim türü, sınıf) sorulara yer verilmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde, araştırmanın bağımsız değişkeni olan öğrencilerin krizlere yönelik tutumunu ölçmek için Balaban ve Okutan (2009) ile Sütütemiz ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılarak hazırlanan Kaya ve arkadaşları (2020) tarafından oluşturulan “Öğrencilerin Turizmde Yaşanan Krizi Değerlendirmeleri” ölçeği yer almaktadır. Bu ölçek, tek boyutu içeren sekiz maddeden oluşmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise Türkçe uyarlaması Özden ve Sertel Berk (2017) tarafından gerçekleştirilen ve Choi ve arkadaşları (2011) tarafından üniversite öğrencilerinin kariyerle ilgili stres kaynaklarını ölçmek amacıyla geliştirilen kariyer stresi ölçeğine yer verilmiştir. Ölçek üç alt boyut (kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, iş bulma baskısı ve dışsal çatışma) ve 20 maddeden oluşmaktadır. İlgili ölçek, birçok araştırmacı tarafından geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilerek doğrulanmış olup, bilimsel çalışmalarda geniş çapta kabul gören bir ölçme aracı olarak kullanılmaktadır (Uludağ Güler ve Ünal, 2020; Aşık ve Akgül, 2022; Pelit, 2025). Söz konusu ölçeklerin derecelendirmesi 5’li Likert derecelendirmesine göre yapılmış olup 1=Hiç Katılmıyorum”, “2=Az Katılıyorum”, “3=Orta Düzeyde Katılıyorum”, “4=Çok Katılıyorum”, “5=Tamamen Katılıyorum” şeklinde puanlandırılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulanmasından önce Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır. (Karar No: 2025/74).

Araştırmaya katılan öğrencilerin bireysel ve demografik özellikleri, frekans ve yüzde dağılımları üzerinden değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların krize ilişkin tutumları ile kariyer stresleri düzeyleri, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılarak betimsel olarak analiz edilmiştir. Ayrıca araştırmanın bağımsız değişkeni olan krizlere ilişkin tutum ile ve bağımlı değişkeni olan kariyer stresi arasındaki ilişkinin istatistiksel önemini ortaya çıkarmak için korelasyon analizi ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin ölçümü için regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular incelediğinde, katılımcıların %64,6’sı kadın %35,4’ünün erkeklerden oluştuğu belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların öğrenim türü incelendiğinde, katılımcıların %60,4’ünün normal öğretimde %39,6’sının ikinci öğretimde öğrenim gördükleri tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların %58,3’ünün yurtdışı %41,7’sinin evde yaşadıkları saptanmıştır.

Araştırmada krizlere ilişkin tutum ölçeğine yönelik yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1’de sunulmuştur. Bu doğrultuda ölçekte yer alan “krizden dolayı iş değiştirmeyi düşünüyorum” maddesi en düşük ortalama ($\bar{x}=2,90$) sahip madde olmuştur. Bu maddeye, katılımcıların %15,0’i hiç katılmıyorum %19,6’sı az katılıyorum, %38,8’i orta düzeyde katılıyorum, %13,6’i çok katılıyorum, %12,9’unun ise tamamen katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Özellikle katılımcıların çoğunluğunun (%73,4) “hiç katılmıyorum” (%15,0), “az katılıyorum” (%19,6) ya da “orta düzeyde katılıyorum” (%38,8) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu durum, katılımcılar arasında krizlerden kaynaklı iş değiştirmenin genel olarak kabul görmediği ya da öncelikli bir endişe olarak değerlendirilmediği şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla katılımcılar, genel anlamda kriz sebebiyle iş değiştirme fikrine mesafeli yaklaşmaktadır. Katılımcıların bu maddeye mesafeli yaklaşımı, ekonomik belirsizlikler ya da mevcut işlerini korumanın daha güvenli bir tercih olarak değerlendirilmesinden kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte “krizin turist rehberlerinin işlerini olumsuz etkilediğini düşünüyorum” ifadesi ise diğer ifadelerle göre en yüksek ($\bar{x}=3,95$) ortalama sahip madde olarak öne çıkmıştır. Söz konusu maddeye, katılımcıların 2,1’i hiç katılmıyorum, 3,3’ü az katılıyorum 25,8’i orta düzeyde katılıyorum, 35,4’ü çok katılıyorum 33,3’ü tam katılıyorum cevabını verdikleri görülmüştür. Katılımcıların büyük bir kısmı (%68,7), bu maddeye “çok katılıyorum” (%35,4) ya da “tam katılıyorum” (%33,3) şeklinde yanıt vermiştir. Bu durum, krizlerin özellikle turist rehberlerine olan olumsuz etkilerinin fark edildiğini ortaya koymaktadır. Araştırmada krizlere ilişkin tutum ölçeğine ilişkin genel aritmetik ortalamanın ise ortalamanın üzerinde bir değerde ($\bar{x}=3,48$) gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu sonuç, turist rehberleri arasında krizlere karşı farkındalık ve etkilenme düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koyan önemli bir göstergedir.

Tablo 1. Krizlere Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Krizlere Yönelik Tutum Ölçeği Maddeleri	1	2	3	4	5	$\bar{x}$	SS
Turist rehberi adayı olarak turizmde yaşanan herhangi bir kriz beni endişelendiriyor	% 2,9	5,1	30,8	32,5	28,7	3,79	1,01
Krizin turist rehberlerinin işlerini olumsuz etkilediğini düşünüyorum.	% 2,1	3,3	25,8	35,4	33,3	3,95	0,95
Herhangi bir krizin turist rehberlerinin işlerini uzun bir süre daha olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum	% 1,3	6,7	37,5	28,7	25,8	3,71	0,96
Krizin neden olacağı sıkıntılı günlerin yakın olduğunu düşünüyorum.	% 4,2	13,3	34,6	23,3	24,6	3,51	1,12
Krizden dolayı iş değiştirmeyi düşünüyorum.	% 15,0	19,6	38,8	13,8	12,9	2,90	1,20
Kriz ile birlikte aynı zamanda yeni fırsatların ortaya çıkacağını düşünüyorum.	% 8,8	16,7	44,6	17,9	12,1	3,08	1,08
Kriz yönetiminde hükümet politikalarını başarılı bulmuyorum.	% 6,3	4,6	27,1	25,4	36,7	3,82	1,16
Kriz yaşansa bile turist rehberliği mesleğini yapmak istiyorum	% 12,1	16,7	35,8	18,3	17,1	3,12	1,22
GENEL						3,48	0,58

Araştırmada kariyer stresi ölçeğine yönelik yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine Tablo 2’de yer verilmiştir. Tablo 2’de görüleceği üzere kariyer stresi ölçeğinde yer alan “istediğim işe giremeyebileceğim konusunda endişeliyim” maddesi diğerlerine göre daha yüksek ($\bar{x}=3,47$) aritmetik ortalama sahipken, “ailemle çatışma yaşıyorum çünkü ailem benim garantili bir işe girmemi istiyor ve benim neyi önemseydiğimle ilgilenmiyor” şeklindeki maddesi diğerlerine göre daha düşük ($\bar{x}=2,50$) aritmetik ortalama sahip olmuştur. Bununla birlikte kariyer stresi ölçeği boyutlarından olan iş bulma baskısının ($\bar{x}=3,30$) diğer boyutlara göre daha yüksek ortalama sahip olduğu, dışsal çatışma boyutunun ($\bar{x}=2,55$) ise diğer boyutlara göre daha düşük düzeyde ortalama sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada ayrıca kariyer stresi ölçeğine ilişkin genel aritmetik ortalamanın, orta düzeyde ($\bar{x}=3,00$) gerçekleştiği belirlenmiştir. Verilen sonuçlara göre, kariyer stresi ölçeğindeki “iş bulma baskısı” boyutunun yüksek olması, turist rehberliği öğrencilerinin kariyer streslerinin en çok iş bulma konusundaki baskıdan etkilendiğini göstermektedir. Diğer yandan “dışsal çatışma” boyutunun düşük olması, bireylerin kariyer stresinde dışarıdaki kişilerle olan çatışmaların daha az etkili olduğunu işaret etmektedir. Bu durum, bireylerin stres kaynaklarını daha çok içsel ya da kariyerle doğrudan bağlantılı unsurlardan aldığını gösterebilir. Ayrıca kariyer stresinin genel aritmetik ortalaması, turist rehberlerinin genel olarak düşük seviyede bir kariyer stresi yaşamadığını ancak yoğun bir stres de hissetmediğini işaret etmektedir. Dolayısıyla turist

rehberliği öğrencilerinin kariyerle ilgili stres düzeylerinin orta seviyede olsa da bu durumun göz ardı edilmemesi gereken bir konu olduğu değerlendirilebilir. Bunlara ek olarak kariyer stresinin aritmetik ortalama değeri, bireylerin iş hayatına dair stres kaynaklarının dengeli bir şekilde dağıldığını ya da belirli stres faktörlerinin öne çıkmadığını düşündürebilir. Bu doğrultuda, iş bulma baskısının ($\bar{x}=3,30$) bu genel ortalamayı biraz yukarı çektiği, dışsal çatışma gibi daha düşük ortalama boyutların ($\bar{x}=2,55$) ise bu değeri dengelediği söylenebilir.

Tablo 2. Kariyer Stresi Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Kariyer Stresi Ölçeği ve Boyutlarına İlişkin Maddeler		1	2	3	4	5	$\bar{x}$	SS	
Kariyer Belirsizliği ve Bilgi Eksikliği $\bar{x}$: 3,02±1,00	Kariyerim için neyin gerekli olduğunu bilmediğim için kendimi engellenmiş hissediyorum.	%	8,8	19,2	39,6	20	12,5	3,08	1,11
	İstedğim iş hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımı dair endişelerim var.	%	9,6	19,6	36,7	19,6	14,6	3,10	1,16
	Gelecekte ne yapmak istediğimi bilmediğim için kendimi engellenmiş hissediyorum.	%	16,7	17,1	31,7	18,8	15,8	3,00	1,29
	İstedğim kariyerin ne tür nitelikleri gerektirdiğini bilmediğim için kendimi engellenmiş hissediyorum.	%	15,8	20,4	37,9	14,6	11,3	2,85	1,19
	İstedğim iş için nasıl hazırlanmam gerektiği konusunda tam olarak emin olamadığımdan kendimi engellenmiş hissediyorum.	%	12,1	18,8	33,3	21,7	14,2	3,07	1,20
	Kariyerim için hazırlanmama yardımcı olan pek fazla kişi olmadığundan kendimi engellenmiş hissediyorum.	%	13,3	17,1	37,5	16,7	16,4	3,04	1,22
	Nasıl bir kariyer istediğim konusunda kesin bir karara varmadığım için endişeli hissediyorum.	%	13,8	16,7	32,9	20,4	16,3	3,09	1,25
	Geleceğim için planladıklarımın gerçekten istediklerim olduğu konusunda şüphe duyduğum için kendimi engellenmiş hissediyorum.	%	14,2	15,8	35,4	17,9	16,7	3,07	1,25
	Seçmiş olduğum meslek ile yeteneklerimin birbirine uygun olup olmadığı konusunda kaygılarım var.	%	14,2	20	35	15,4	15,4	2,98	1,24
	Ne yeteneğim olduğunu bilmediğim için endişeliyim.	%	23,3	19,6	32,9	10,0	14,2	2,72	1,31
Dışsal Çatışma $\bar{x}$: 2,55±1,22	Ailemle çatışma yaşıyorum çünkü ailem benim garantili bir işe girmemi istiyor ve benim neyi önemseydiğimle ilgilenmiyor.	%	34,2	18,3	23,8	10,4	13,3	2,50	1,39
	Ben memnun olduğum halde, kariyer planımın bana yakın olan insanların beklentileriyle uyuşmamasından endişe duyuyorum.	%	31,3	14,6	30,8	11,3	12,1	2,58	1,35
	Başkalarının kariyer tercihim konusundaki olumsuz düşünceleri zihnimi meşgul ediyor.	%	34,2	14,2	29,6	9,2	12,9	2,53	1,37
	Ailemle çatışma yaşıyorum çünkü onların benden yapmamı istedikleri ile benim yapmak istediklerim farklı.	%	33,8	16,3	23,8	9,6	16,7	2,59	1,45
İş Bulma Baskısı $\bar{x}$: 3,30±1,02	Kariyer alanımda yeteri kadar pozisyon olmadığı konusunda endişelerim var.	%	9,6	15,8	38,3	18,8	17,5	3,19	1,18
	İşe alım sınavını ilk defada geçemeyeceğim konusunda endişeliyim.	%	12,9	14,2	35,4	17,9	19,6	3,17	1,26
	İstedğim işin bana güvenceli bir gelir sağlamayacağı konusunda endişe duyuyorum.	%	14,2	15,0	34,2	17,5	19,2	3,31	1,28
	Aynı anda hem okul derslerine çalışmak hem de bir işe hazırlanmak zor olduğundan kendimi baskı altında hissediyorum.	%	9,6	12,1	33,3	16,7	28,3	3,42	1,27
	Bir iş bulmak için yapılması gereken çok fazla şey olduğundan kendimi stres altında hissediyorum.	%	8,3	12,1	33,3	20,4	25,8	3,43	1,22
İstedğim işe giremeyebileceğim konusunda endişeliyim.		%	7,9	8,8	38,3	18,8	26,3	3,47	1,19
GENEL							3,00	0,92	

Araştırmada, krizlere ilişkin tutum ve kariyer stresi ve boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur. Buna göre, krizlere tutum ile kariyer stresi arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki ($r=0,290$, $p<0,01$) tespit edilmiştir. Bununla birlikte kariyer stresi boyutlarından olan kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği ($r=0,239$, $p<0,01$), dışsal çatışma ($r=0,237$, $p<0,01$), ve iş bulma baskısı ($r=0,296$, $p<0,01$), ile krizlere yönelik tutum arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

Tablo 3. Krizlere Yönelik Tutum ile Kariyer Stresi ve Boyutları Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Matrisi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken ve Boyutları			
	Belirsizlik ve Bilgi Eksikliği	Dışsal Çatışma	İş Bulma Baskısı	Kariyer Stresi
Krizlere Yönelik Tutum	0,239*	0,237*	0,296*	0,290*

* $p<0,001$

Krizlere yönelik tutumların kariyer stresi ve boyutları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına Tablo 4'te yer verilmiştir. Söz konusu tabloda yer alan bulgular incelendiğinde, krizlere yönelik tutumların kariyer stresi üzerinde etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır ($F=32,491$; $p<0,001$). Buna göre, regresyon modelinin matematiksel ifadesi “Krizlere Yönelik Tutum: $1,187+0,528 \cdot \text{Kariyer Stresi}$ ” şeklindedir. Bu kapsamda, krizlere yönelik tutumda her birimlik artış kariyer stresi üzerinde yaklaşık 0,528 değerinde bir artış meydana getireceği anlamına gelmektedir. Bu bulgulara göre, “*turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stres düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*” şeklinde oluşturulan H₁ hipotezi desteklenmiştir.

Araştırmada gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda, krizlere yönelik tutum ile kariyer stresi boyutlarından olan kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği arasında kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu ($F=23,944$; $p<0,05$) belirlenmiştir. Bu doğrultuda, krizlere yönelik

tutumun kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği üzerindeki etkisine ilişkin regresyon modeli; Krizlere Yönelik Tutum= 1,228 + 0,498*KBBE şeklinde oluşturulabilir. Söz konusu bu modele göre, krizlere yönelik tutumda meydana gelen bir birimlik artış, kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliğinde 0,498 değerinde bir artış sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, lisans düzeyinde turizm eğitimi almakta olan öğrencilerin krizlere yönelik tutumları artıkça kariyer belirsizliği ve bilgi eksiklikleri de buna bağlı olarak belirtilen oranda artmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı ve önemi doğrultusunda “*turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer belirsizliği ve bilgi eksiklikleri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*” şeklinde oluşturulan H_{1a} hipotezi desteklenmiştir.

Tablo 4. Krizlere Yönelik Tutumun Kariyer Stresi ve Boyutları Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	b _j	S(b _j)	t	p	ANOVA	R ²	Bağımlı Değişken
Sabit	1,187	0,323	3,674	0,000*	32,491	0,120	Kariyer Stresi
Krizlere Yönelik Tutum	0,528	0,093	5,700	0,000*			
Sabit	1,228	0,355	3,625	0,000*	23,944	0,091	Belirsizlik ve Bilgi Eksikliği
Krizlere Yönelik Tutum	0,498	0,102	4,893	0,000*			
Sabit	0,889	0,441	2,040	0,042***	14,504	0,057	Dışsal Çatışma
Krizlere Yönelik Tutum	0,481	0,126	3,808	0,000*			
Sabit	1,210	0,354	3,415	0,001**	35,868	0,131	İş Bulma Baskısı
Krizlere Yönelik Tutum	0,609	0,102	5,989	0,000***			

*: p<0,001; **: p<0,01; ***: p<0,05; b_j: Beta Katsayı; S(b_j): Standart Hata

Araştırmada Tablo 4’te görüldüğü üzere, krizlere yönelik tutum ile kariyer stresi boyutlarından olan dışsal çatışma arasında kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu (F=14,504; p<0,05) tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, krizlere yönelik tutumun dışsal çatışma üzerindeki etkisine ilişkin regresyon modeli; Krizlere Yönelik Tutum= 0,889 + 0,481*DÇ şeklinde oluşturulabilir. Söz konusu bu modele göre, krizlere yönelik tutumda meydana gelen bir birimlik artış, dışsal çatışmada 0,481 değerinde bir artış sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi almakta olan öğrencilerin krizlere yönelik tutumları artıkça dışsal çatışma düzeyleri de buna bağlı olarak belirtilen oranda artmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı ve önemi doğrultusunda “*turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının dışsal çatışma düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*” şeklinde oluşturulan H_{1b} hipotezi desteklenmiştir.

Araştırmada ayrıca krizlere yönelik tutum ile kariyer stresi boyutlarından olan iş bulma baskısı arasında kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu (F=35,868; p<0,05) belirlenmiştir. Bununla birlikte hesaplanan belirlilik katsayısı (r²) incelendiğinde, iş bulma baskısındaki değişimlerin %13,1’inin bağımsız değişken olan krizlere yönelik tutumdan kaynaklandığı ifade edilebilir. Bu doğrultuda, krizlere yönelik tutumun iş bulma baskısı üzerindeki etkisine ilişkin regresyon modeli; Krizlere Yönelik Tutum= 1,210 + 0,609*İBB şeklinde oluşturulabilir. Söz konusu bu modele göre, krizlere yönelik tutumda meydana gelen bir birimlik artış, iş bulma baskısında 0,609 değerinde bir artış sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi almakta olan öğrencilerin krizlere yönelik tutumları artıkça iş bulma baskısı düzeyleri de buna bağlı olarak belirtilen oranda artmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı ve önemi doğrultusunda “*turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının iş bulma baskısı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*” şeklinde oluşturulan H_{1c} hipotezi desteklenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Küresel ve ulusal düzeyde çeşitli faktörlere bağlı olarak meydana gelen krizler, önemli olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu krizlerden birçok sektör etkilenebildiği gibi, turizm sektörü de olumsuz yönde etkilenmektedir. Turizm sektörünün temel meslek gruplarından biri olan turist rehberleri, yaşanan veya yaşanabilecek krizler nedeniyle profesyonel hayatlarında çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Benzer şekilde, geleceğin turist rehberleri de seçtikleri mesleğin

kriz dönemlerinde karşılaşılabileceği riskleri fark edebilmekte ve bu riskler kariyer stresine yol açabilmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışma turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresleri üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumunun yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin genel anlamda krizlerin rehberlik mesleğini olumsuz etkilediği düşünmekle birlikte kriz sebebiyle iş veya meslek değiştirme fikrine mesafeli yaklaşmaktadır. Konu ile ilgili Seçilmiş ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan benzer bir araştırma sonucunda turizm işletmeciliği bölümü öğrencilerinin krizlere yönelik algılarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaya ve arkadaşları (2020) tarafından lisans düzeyinde turist rehberliği eğitim alan öğrenciler üzerinde yapılan çalışma sonucunda, öğrencilerin krizlere yönelik tutumun genel olarak yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmüştür. Bu sonuçlar, turist rehberleri arasında krizlere karşı farkındalık ve etkilenme düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte turist rehberliği öğrencilerinin krizlerin işlerini olumsuz etkilediğini düşünseler de iş değiştirme konusunda mesafeli yaklaşımları, alternatif iş fırsatlarının sınırlı olması, ekonomik istikrarsızlık veya mevcut işlerini korumanın daha güvenli bir seçenek olarak görülmesinden kaynaklanabilir. Çünkü öğrenciler mevcut koşulları daha az riskli ve nispeten daha istikrarlı olarak değerlendirebilirler. Dolayısıyla bu durum çelişki gibi görünse de kriz ortamında bir tür adaptasyon veya denge kurma stratejisi olarak yorumlanabilir. Başka bir ifadeyle öğrenciler krizin etkisini fark ederken, mevcut işlerini kaybetme korkusuyla daha temkinli davranarak iş/meslek değiştirme konusunda isteksiz olabilirler. Bu durum, öğrencilerin kriz durumlarına karşı sergilediği rasyonel bir tepki olarak da düşünülebilir. Öte taraftan lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin kariyer stresi düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kariyer stresi boyutlarından olan iş bulma baskısının diğer boyutlara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu, dışsal çatışma boyutunun ise diğer boyutlara göre daha düşük düzeyde ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda Turpcu ve Akyurt (2018) tarafından turizm öğrencilerine üzerine yapılan benzer bir araştırma sonucunda, öğrencilerin kariyer stresi düzeylerinin orta düzeyde olduğu ve kariyer düzeyleri boyutlarından olan iş bulma baskısının diğer boyutlara göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde konu ile ilgili literatürde turizm öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda iş bulma baskısının diğer boyutlara göre daha yüksek düzeyde gerçekleştiği ortaya konulmuştur (Kan Sönmez, 2021; Emirel ve Bozkurt, 2022; Pelit, 2025). Turizm sektörü, ekonomik dalgalanmalara ve krizlere duyarlı olduğundan, öğrenciler gelecekte iş güvencesi, gelir düzeyi ve mesleki istikrar konularında endişeler taşıyabilirler. Bu doğrultuda turist rehberliği öğrencilerinin kariyer stresinin orta düzeyde olması, mesleki kaygılarının makul bir seviyede olduğunu ve bazı belirsizliklerle karşı karşıya olduklarını ancak tamamen stres altında olmadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte bu stres seviyesi, öğrencilerin sektördeki riskleri göz önünde bulundurarak bilinçli kararlar aldıklarını ve mesleğe yönelik motivasyonlarını büyük ölçüde koruduklarını düşündürmektedir. Ayrıca, kriz dönemlerinde iş güvencesi ve mesleki istikrar konularında duyulan endişeler, stresin tamamen düşük seviyede olmamasına neden olabilir. Genel olarak bu durum, öğrencilerin kariyer planlarını şekillendirirken hem fırsatları hem de riskleri dikkate aldıklarını göstermektedir.

Araştırmada krizlere tutum ile kariyer stresi ve boyutları (kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma, iş bulma baskısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bununla birlikte turist rehberliği öğrencilerinin krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresi ve kariyer stresi boyutlarından olan kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği, dışsal çatışma ve iş bulma baskısı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın konu ve amacına uygun olarak geliştirilen “*turist rehberi adaylarının krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresi (H_1) ve kariyer stresi boyutlarından olan kariyer belirsizliği ve bilgi eksikliği (H_{1a}), dışsal çatışma (H_{1b}) ve iş bulma baskısı (H_{1c}) üzerinde anlamlı etkileri vardır*” şeklinde geliştirilen hipotezler

desteklenmiştir. Alanyazın incelendiğinde doğrudan konu ile ilgili araştırmalara ulaşılamasa da bu araştırmayla ilişkilendirilebilecek çalışmalara rastlanılmıştır. Kaya ve arkadaşları (2020) tarafından karma yöntemle (nite/nicel) turist rehberliği öğrenciler üzerinde yapılan araştırma sonucunda, krizlerin turist rehberliği öğrencileri üzerinde kariyer planlamasına etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte söz konusu araştırmada öğrencilerin mesleki tutumların güçlü olduğunu ve krizlerden olumsuz etkilendiklerini düşünseler de fikirlerini değiştirmedikleri saptanmıştır. Türkay ve Eryılmaz (2010) ise, krizlerin turist rehberlerinin geleceğe yönelik bir kariyer planı yapmasını zorlaştırdığını ifade etmiştir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda herhangi bir nedenle ortaya çıkan krizlerin, turist rehberlerinin istihdam süreçlerini olumsuz yönde etkileyerek iş bulmalarını zorlaştırdığı vurgulanan hususlardan olmuştur. (Güzel ve Şahin, 2018; Yetgin vd., 2018; Türkoğlu vd., 2025). Dolayısıyla yaşanan krizler turist rehberliği öğrencilerinin mesleklerini sürdürme konusundaki kararlılıklarını etkileyerek, kariyer planlamalarında stres unsurlarını artırabilmektedir. Büyükkuru (2022), Covid-19 pandemi sürecinin turizm rehberliği öğrencileri üzerindeki kariyer planlamasına etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, turist rehberliği öğrencilerinin bir kısmının bu süreçte mesleğinin yapmaktan vazgeçtiğini, diğer kısmının ise bu tür bir kriz yaşansa bile mesleğini yapmak istediğini, turist rehberliği mesleğinde kariyer hedefleri olduğunu ifade etmiştir. Choy ve Yeung (2022) tarafından turizm eğitimi gören öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları krizlere karşı kariyerlerini yönlendirilmeleri açısından nasıl duyarlılık gösterdiklerini anlamak amacıyla yapılan araştırma sonucunda, yaşanan krizlere rağmen turizm öğrencileri hala mesleklerini yapma konusunda güçlü bir niyete sahip oldukları ve zorluklara karşı dirençli olma eğilimi taşıdıkları görülmüştür. Bu durum, krizlere yönelik olumlu tutum sergileyen öğrencilerin kariyer stresinin daha yönetilebilir olduğunu düşündürmektedir. Ancak krizleri bir tehdit olarak algılayan öğrenciler, belirsizlik ve geleceğe yönelik kaygıları nedeniyle daha yüksek stres yaşayabilirler. Tüm bu araştırmalar krizlerin kariyer stresi üzerindeki etkisini dolaylı olsa da ortaya koymakla birlikte özellikle krizler karşısında gösterilen mesleki bağlılığın öğrencilerin stres seviyelerini belirleyici bir unsur haline getirdiğini göstermektedir. Nitekim bu araştırma ile turist rehberliği öğrencilerinin krizlere yönelik tutumlarının kariyer stresi düzeylerini şekillendiren önemli bir değişken olduğunu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte turist rehberliği öğrencilerinin kriz dönemlerindeki tutumlarının kariyer stresine olan etkisi, uzun vadeli mesleki gelişimleri üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

Araştırmada, turist rehberliği öğrencilerinin krizlere karşı yüksek tutum sergilemesi ve kariyer streslerinin orta düzeyde olması, akademisyenlerin öğrencileri destekleme ve yönlendirme konusunda önemli sorumluluklar üstlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, akademisyenlerin kriz yönetimi eğitimlerini güçlendirmesi, öğrencilerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirebilmeleri için psikolojik destek mekanizmaları oluşturması ve mesleki dayanıklılığı artırıcı programlar sunması gerekliliğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, akademik kurumların sektördeki kriz dinamiklerini yakından takip ederek öğrencileri gelecekteki mesleki zorluklara daha iyi hazırlamaları da büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda kriz anlarında hızlı ve doğru karar verebilmek için sektörde sık karşılaşılan kriz senaryoları üzerine çalışmalar yapmak ve önceden stratejiler belirlemek faydalı olacaktır. Bununla birlikte kriz sürecinde olunmasa bile turist rehberi adaylarının güçlü bir mesleği kimliğe teşvik etmek için motivasyon seminerleri düzenlenebilir. Söz konusu seminerler/toplantılar kriz zamanlarına olumsuz bakış açısı yerine daha olumlu ve çözüm odaklı bakış açısı kazandıran içerikte olmalıdır. Kariyer belirsizliği ve mesleği hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan turist rehberi adaylarının kariyer stresi düzeyini azaltmak amacıyla öğrenim sürecinde ve mezun olduktan sonra kariyer olanakları hakkında bilgilendirmek, turist rehberi olma aşamaları hakkında hangi alanlarda nasıl uzmanlaşabileceğine dair bilgiler vermek yararlı olacaktır. Aynı zamanda bilgilendirme ve yol gösterme amaçlı yapılan bu seminerler turist rehberi adaylarının

yaşadığı/yaşayabileceği iş bulma baskısına ve çevresiyle yaşadığı kariyer tercihi çatışmalarını da azaltabileceği düşünülmektedir.

Turist rehberleri, krizlerin sektöre etkilerini minimize etmek ve mesleklerini sürdürülebilir kılmak için proaktif stratejiler geliştirmelidir. Öncelikle, krizlere karşı dayanıklılığı artırmak için stres yönetimi ve psikolojik sağlamlık üzerine eğitimler almaları önemlidir. Bunun yanı sıra, turizmde değişen dinamiklere uyum sağlamak adına alternatif turizm modellerine yönelmek, kriz dönemlerinde iş olanaklarını çeşitlendirebilir. Örneğin, kriz zamanlarında alternatif turizm türleri (ekoturizm, yerel turizm, sanal turlar) daha fazla önem kazanabilir. Rehberlerin bu tür yeniliklere açık olması, kriz dönemlerinde bile mesleklerini sürdürebilmelerine yardımcı olabilir. Dijital platformları etkin kullanarak sanal rehberlik hizmetleri sunmak veya yerel turizmi destekleyici projeler geliştirmek, belirsizlikleri fırsata çevirmek için önemli adımlar olabilir. Ayrıca turist rehberlerinin kriz dönemlerinde sektördeki değişimleri birbirlerine aktararak meslek içi iletişimini güçlendirmesi ve krizle ilgili sektörel gelişmeleri takip etmesi, krizlere karşı daha bilinçli ve hazırlıklı olmalarını sağlayabilir.

Turist rehberliği öğrencilerinin krizlere ilişkin tutumlarının kariyer streslerini etkilemesi göz önünde bulundurulduğunda, bu durumu dengeleyici stratejiler geliştirmek önemlidir. Krizlerin sadece tehdit olarak algılanmasının ötesinde değişim/dönüşüm ve yenilik için bir fırsat olarak değerlendirilmesi sağlanmalı ve desteklenmelidir. Bunun için kriz yönetimi eğitimleri artırılmalı ve öğrencilerin stresle başa çıkma becerilerini güçlendirecek psikolojik dayanıklılık programları uygulanmalıdır. Ayrıca, kariyer stresinin dengede tutulması için Turizm Fakülteleri ve Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB) tarafından meslek içi destek sistemleri, mentorluk programları ve sektörle bağlantılı uygulamalar teşvik edilmelidir. Akademik kurumlar ve meslek birlikleri, öğrencileri krizlere karşı bilinçlendirmek ve uzun vadeli kariyer planlamalarında rehberlik sağlamak adına daha etkin rol alarak öğrencilerin kriz dönemlerinde daha sağlam kararlar almalarına ve kariyer stresini yönetilebilir düzeyde tutmalarına katkı sağlayabilir.

Krizler ilişkin tutumların kariyer stresi üzerine olan etkisinin belirlendiği bu araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde öğrenim gören turizm rehberliği bölümü öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur. İleride söz konusu değişkenlerin ilişkilendirileceği araştırmalar farklı üniversite ve bölüm (Turizm İşletmeciliği, Gastronomi ve Mutfak Sanatları) öğrencileri üzerinde tasarlanabilir. Kişilik özellikleri, psikolojik dayanıklılık, mesleki motivasyon, mesleki bağlılık, akademik destek gibi faktörler de araştırmaya eklenerek daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir. Dijitalleşme ve sanal rehberlik gibi yeni uygulamaların kriz süreçlerinde rehberlere nasıl destek sağlayabileceğini inceleyen çalışmalar faydalı olabilir. Önerilen bu araştırmaların karma yöntem (nicel/nitel) kullanılarak yapılması, araştırmanın daha geniş ölçekte uygulanabilir olmasını ve bireysel deneyimleri daha anlamlı şekilde ortaya koymasını sağlayarak daha güçlü sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır. Nitekim turist rehberliği öğrencilerinin krizlere ilişkin tutumları üzerindeki etkisinin belirlendiği araştırmanın alanyazına ve ilgili taraflara (ilgili kurum ve yöneticileri, akademisyenler, turist rehberleri, araştırmacılar vd.) sağlayacağı katkı bakımından oldukça önemli olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle bu araştırmanın öğrenciler ve gelecekteki turist rehberleri için kariyer planlamalarını daha bilinçli yapabilmelerine katkı sağlayarak, mesleğin sürdürülebilirliğine yönelik stratejiler geliştirmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluşan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Türk Turizm Araştırmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 19.02.2025 tarih ve 2025/74 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Acar, Y., (2020). Yeni koronavirüs (Covid-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.

Achdut, N. and Refaeli, T. (2020). Unemployment and psychological distress among young people during the COVID-19 pandemic: Psychological resources and risk factors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7163.

Adkins, G. L. (2010). Organizational networks in disaster response: An examination of the US government network's efforts in hurricane Katrina. In W. T. Coombs, & S. J. Holladay (Eds.). *The handbook of crisis communication* in (pp. 93-114). Chichester: Wiley-Blackwell.

Akıncı, Z. (2011). Konaklama işletmelerinde kriz sürecinde insan kaynakları yönetiminin rolü ve önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4), 132-152.

Aşık, G. ve Akgül, H. (2022). Üniversite öğrencilerinin kariyer stresleri, kariyer kararında ailenin etkisi ve kariyer kararı verme yetkinlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 192-212.

Aydın, A. (2010). *İzmir'deki beş yıldızlı otel işletmelerinde kariyer yönetimi uygulamaları ve ekonomik krizin otel çalışanlarının kariyer planlarına etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Balaban, S. (2018). *Kriz yönetiminde liderlik ve liderlik özelliklerinin kriz yönetimine etkisi üzerine bir araştırma*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Balaban, Ö. ve Okutan, E. Y. (2009). Banka ve finans kurumlarının ekonomik krizden etkilenme düzeyleri ve kriz döneminde uyguladıkları yönetsel ve örgütsel politikalara ilişkin yönetici algıları. *Central Bank Review*, 9(1). 15-27.

Baltaş, Z. (2004). *Krizde fırsatları görmek: Yöneticiler için krizde yönetim el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bayrakçı, S., Yetiş, Z. ve Güleç, S. Y. (2021) *Ekonomik kalkınma ve turizm*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Bayram, N. and Bilgel, N. (2008). The prevalence and socio-demographic correlations of depression, anxiety and stress among a group of university students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43(8), 667-672.

Bingöl, D. (2013). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayın.

Bozyiğit, E. and Gökbaraz, N. (2020). Career stress determinants of the students in Faculty of Sports Sciences. *Journal of Computer and Education Research*, 8(15), 181-200.

- Brun, W., Wolff, K. and Larsen, S. (2011). Tourist worries after terrorist attacks: Report from a field experiment. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 11(3), 387-394.
- Büyükkuru, M. (2022). COVID- 19 sürecinin turizm rehberliği öğrencilerinin kariyer planı üzerindeki etkisi. *Journal of Applied Tourism Research*, 3(2), 139-148.
- Carvalho, I. C. (2022). Travel agencies and tourist guides adapting to crisis: The Portuguese case. *International Journal of Tour Guiding Research*, 3(1), 43-64.
- Cavlek, N. (2006). Tour operators and destination safety. Y. Mansfeld and A. Pizam (Ed.), *Tourism, Security and safety from theory to practice* in (pp. 335-352).
- Ceviz, N., Tektaş, N., Basmacı, G. ve Tektaş, M. (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329.
- Choi, B. Y., Park, H., Nam, S. K., Lee, J., Cho, D. and Lee, S. M. (2011). The development and initial psychometric evaluation of the Korean Career Stress Inventory for college students. *The Career Development Quarterly*, 59(6), 559-572.
- Choy, M. W. and Yeung, A. S. (2022). Career choice of tourism students in a triple-whammy crisis. *PLoS One*, 17(12), e0279411.
- Coşkun, O. (2021). *COVID-19 Pandemisinin profesyonel turist rehberlerine ve kültür turlarına etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve davranış psikolojisinin temel kavramları*. (30. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelik, N. ve Karaçuka, M. (2017). Terör saldırılarının turizm sektörü üzerindeki etkileri: Türkiye özelinde ampirik bir analiz. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 17(3), 313–322.
- Çetin, G. ve Göktepe, S. (2020). Covid-19 pandemisinin turizm endüstrisi üzerindeki etkileri. *Covid-19 pandemisinin ekonomik, toplumsal ve siyasal etkileri içinde* (ss. 87-97), İstanbul: İstanbul Press.
- Çetin, H. ve Yetiş, Z. (2017). Turizm işletmelerinde ekonomik sürdürülebilirlik ve krizler: Krizlere karşı alınabilecek önlemler. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(31), 343–360.
- Çınarlı, İ. (2016). *Kriz iletişimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Çiftçi, G., Küçükaltan, D. and Menteş, S. A. (2017). Empirical analysis of crisis management practices in tourism enterprises in terms of organizational learning. *Business and Management Studies: An International Journal*. 5(1), 42-57.
- Çöp, S. (2020). Kariyer stresinin kariyer kararlılığı üzerindeki etkisinde sosyal ağ desteğinin aracılık rolü: Gastronomi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(10), 835-856.
- Davras, G. M. ve Aktel, M. (2018). 2015-2016 Krizinin Türkiye turizmine yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(21), 27-38.
- Demirci Y. (2018). *Terörün İstanbul Turizmine Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Drakos, K. and Kutan, A. M. (2003). Regional effects of terrorism on tourism in three mediterranean countries. *Journal of Conflict Resolution*, 47(5), 621-641.
- Durgun, A. (2021). Covid-19 sonrası Türk turizm sektöründe oluşabilecek fırsatlar ve riskler. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 79-95.
- Düzgün, E. ve Kurt, A. (2020). Covid-19 (Koronavirüs) salgınının turist rehberleri üzerindeki etkileri: Ankara turist rehberleri odası örneği. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 301-321.
- Ehtiyar, R. ve Üngüren, E. (2008). Turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı seviyeleri ile eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4).159-181.
- Emirel, M. ve Bozkurt, Ö. (2022). Kariyer stresi ile belirsizlikten kaçınma arasındaki ilişkinin incelenmesi: Sigortacılık ve sosyal güvenlik bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 13(1), 1-16.
- Ertuğrul, B., Tekinyıldız, E. ve Alamur, M. (2022). COVID-19 Pandemi sürecinde algılanan stres ile kariyer iyimserliği ilişkisi, üniversiteler için yol haritası: Kesitsel araştırma. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 609-619.
- Faulkner, B. (2001) Towards a framework for tourism disaster management. *Tourism Management*, 22(2), 135-147.
- Genç, F. N. (2009). Kriz yönetimi ve kamu yönetiminde uygulanabilirliği. *Verimlilik Dergisi*, (4), 7-22.
- Göçen, S., Yirik, Ş. ve Yılmaz, Y. (2011). Türkiye’de krizler ve krizlerin turizm sektörüne etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2),493-509.
- Gök, B. (2023). Asrın felaketi sonrası Güneydoğu’da turizm. İ. Erdoğan Tarakçı ve R. Aslan (Ed.), *Asrın felaketi sosyoekonomik etkileri içinde* (ss. 7-20).
- Gundel, S. (2005). Towards a new typology of crises. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 13(3), 106-115.
- Güdücü, G. G. (2023). COVID-19 pandemisinin turist rehberliği mesleği üzerindeki etkileri: Kapadokya örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Güney, S. (2004). *Açıklamalı yönetim-organizasyon ve örgütsel davranış terimleri sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güzel, Ö. F. ve Şahin, İ. (2018). Turist rehberlerinin bakış açısıyla Türkiye’de yaşanan olumsuz güncel gelişmelerin mesleğe etkileri ve çözüm önerileri, *Turist rehberliği üzerine güncel araştırmalar içinde* (ss. 427-445) Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hacıoğlu, N., Avcıkurt, C. ve Köroğlu, A. (2004), Turizmde kriz yönetimi ve otel işletmelerine yönelik bir uygulama, *Amforth Dünya Turizm Forumu*, Akdeniz Üniversitesi 1-5 Mayıs 2004. Antalya.
- Henderson, J. C. (1999). Tourism management and the Southeast Asian economic and environmental crisis: A Singapore perspective. *Managing Leisure*, 4(2), 107-120.
- Huang, J. H. and Min, J. C. (2002). Earthquake devastation and recovery in tourism: The Taiwan case. *Tourism Management*, 23(2), 145-154.

- Isaac, R. K. and Velden, V. (2018). The German source market perceptions: How risky is Turkey to travel to?. *International Journal of Tourism Cities*, 4(4), 429-451.
- Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kan Sönmez, N. (2021). Turist rehber adaylarının kariyer streslerinin incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 599-622.
- Karamessini, M., Symeonaki, M., Stamatopoulou, G. and Papazachariou, A. (2016). *The careers of young people in Europe during the economic crisis: Identifying risk factors*, (No. 3.2). Negotiate working paper.
- Kassymova, K., Kosherbayeva, N., Sangilbayev, S. and Schachl, H. (2018). Stress management techniques for students. In *International Conference on the Theory and Practice of Personality Formation in Modern Society (ICTPPFMS 2018)* (pp. 47-56). Atlantis Press.
- Kaya, A., Yetgin Akgün, D. ve Çiftçi, G. (2020). Krizlerin turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları ile ilişkisi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2907-2923.
- Keown-McMullan, C. (1997). Crisis: When does a Molehill become a mountain? *Disaster Prevention and Management*, 6(1), 4-10.
- Kervankıran, İ. ve Bağmancı, M. F. (2020). Bildiğimiz turizmin sonu mu? COVID-19'un Türkiye'deki turizm hareketliliğine etkisi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (76), 19-32.
- Kılınçel, Ş., Tuncer, Z., Kılınçel, O., Aslan, E. A., Ay, R., Erzin, G. and Akkaya, C. (2020). Effects of coronavirus (COVID-19) pandemic on health anxiety levels of healthcare professionals. *Journal of Contemporary Medicine*, 10(3), 312-318.
- Kıvılcım, B. (2020). COVID-19 (Yeni Koronavirüs) salgının turizm sektörüne muhtemel etkileri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 17-27.
- Korstanje, M. E. and Clayton, A. (2012). Tourism and terrorism: conflicts and commonalities. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 4(1), 8-25.
- Koselleck, R. and Richter, M. W. (2006). Crisis. *Journal of the History of Ideas*, 67(2), 357-400.
- Köşker, H. (2017). Krizlerin turizm sektörüne etkileri üzerine bir araştırma: 2016 yılı Türkiye örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (62), 216-230.
- Lease, S. H. (2004). Effect of locus of control, work knowledge, and mentoring on career decision-making difficulties: Testing the role of race and academic institution. *Journal of Career Assessment*, 12(3), 239-254.
- Mahmud, M. S., Talukder, M. U. and Rahman, S. M. (2021). Does 'Fear of COVID-19' trigger future career anxiety? An empirical investigation considering depression from COVID-19 as a mediator. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(1), 35-45.
- Mitroff, I. I. (2004). Think like a sociopath, act like a saint. *Journal of Business Strategy*, 25(5), 42-53.
- Neumayer, E. (2004). The impact of political violence on tourism: Dynamic cross-national estimation. *Journal of Conflict Resolution*, 48(2), 259-281.
- Organ, D. W. and Hamner, W.C. (1982). *Organizational behavior*, U.S.A: Business Pub.

- Öztürk, A. ve Çelik, M. (2009). Terörizmin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri. *Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2), 85-106.
- Pelit, O. (2025). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin öz yeterliğinin kariyer stresine etkisi: Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 298-324.
- Pira, A. ve Sohodol, Ç. (2012). *Kriz yönetimi halkla ilişkiler açısından bir değerlendirme*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pizam, A. (1999). A comprehensive approach to classifying acts of crime and violence at tourism destinations and analyzing their differential effects on tourism demand. *Journal of Travel Research*, 38(1), 5-12.
- Rahimi, R., Akgunduz, Y. and Bilgihan, A. (2022). Impact of COVID-19 on mental health and career anxiety of hospitality and tourism students in the UK. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, 6(2), 892-911.
- Ritchie, B. W. (2004). Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism Management*, 25(6), 669-683.
- Ritchie, B. W. and Campiranon, K. (2014). Major themes and perspectives. B. W. Ritchie and K. Campiranon (Ed.), *Tourism crisis and disaster management in the Asia – Pacific* in (pp. 3-11).
- Rosenthal, U., Charles, M. T. and Hart, P. T. (Eds.). (1989). *Coping with crises: The management of disasters, riots, and terrorism*. U.S.A: Charles C. Thomas Publisher.
- Sarıçay, N. S. ve Ünal, M. (2014). Krizlerin turizm sektörü üzerindeki etkileri. *İzmir Ticaret Odası AR&GE Bülteni*, Ocak, 15-19.
- Seçilmiş, C., Doğantekin, A. ve Kılıç, İ. (2017). Turizm öğrencilerinin kriz algılarının sektörde çalışma niyetlerine etkisi: Keşifsel bir araştırma. *The First International Congress on Future of Tourism: Innovation, Entrepreneurship and Sustainability*, Mersin Üniversitesi 28-30 Eylül 2017. Mersin. ss: 519-528.
- Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*, 117, 312-321.
- Sütütemiz, N., Balaban, Ö. ve Okutan, E. Y. (2009). Küresel kriz algısının küçük işletme sahiplerinin psikolojik sağlığına etkisi. *Central Bank Review*, 9(1). 29-43.
- Şahin, İ. ve Güzel, F. Ö. (2020). Olumsuz güncel gelişmelerin ve krizlerin Türk turizmine etkileri: Profesyonel turist rehberlerinin değerlendirmeleri ve sektörel çözüm önerileri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 257-280.
- Şahin, Y. (2003). Kamu yönetiminde çağdaş yaklaşımlar. Balcı, A., Nohutçu, A., Öztürk, N.K. ve Coşkun, B. (Ed.), *Kriz yönetimi içinde* (ss. 334-364.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Turpcu, E. ve Akyurt, H. (2019). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer streslerinin belirlenmesi: Giresun Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(69), 365-380.
- Tutar, H. (2007). *Kriz ve stres yönetimi*. (2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türkay, O. ve Eryılmaz, B. (2010). Kariyer değerleri ve kariyer yolu tercihleri ilişkisi: Türk turizm sektöründen örnekler. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 179-199.

Türker, A. ve Karaca, K. Ç. (2020). Yeni tip koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası turizm ve turist rehberliği. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 1-19.

Türkoğlu, A., Pelit, O. ve Kart, N. (2025). Turist rehberlerinin bakış açısıyla krizlerin turist rehberliğine etkilerinin değerlendirilmesi. *Kocatepe Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-20.

Uludağ Güler Ç. ve Ünal E. (2020). Gençlerde kariyer stresinin ve duygu-tutumlarının ölçülmesi: Üniversite öğrencileri üzerinde uygulamalı bir araştırma, *Social Sciences Studies Journal*, 6(18), 3748-3762.

Yavuzaslan, A., Barışçıl, A. and Farkas, M. F. (2016). Stress and future career aspirations among university students in Turkey. *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 8(1), 233-250.

Yetgin Akgün, D., Toker, A. ve Yesirlili, U. (2022). Covid-19 salgının turist rehberi adaylarının kariyer planlarına etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 1408-1427.

Yetgin, D., Yılmaz, A. ve Çiftçi, G. (2018). Krizlerin turist rehberliği öğrencilerinin kariyer planlamasındaki etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(3), 195-214.